

Polijas–Lietuvas (Žečpospoļitas) Inflantijas vojevodistes (1677–1772) nodokļu un ienākumu jautājums

Issue of Taxes and Income in the Inflanty Voivodeship (Polish Livonia) of the Polish-Lithuanian Commonwealth 1677–1772

Edvards Seliška

Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultātes doktors

Aspazijas bulvāris 5, Rīga, LV-1050

E-pasts: eseliszka@inbox.lv

Based on the available fragments of published and unpublished materials, the article aims to explore the development of tax policy and its effectiveness in Inflanty. It is closely linked to the question of real income of local nobility (*szlachta*) and the potential of the voivodeship overall. Nobility was *de facto* in control of the amount of taxes it should pay, thus hiding the real income. After 1764 financial reforms took place and the local Inflantian *szlachta* representatives took part in this process, yielding a more realistic picture of potential of Inflanty. With the First Partition of Poland (1772), new masters – Russians run the real estate audits providing the most precise reflection of the 18th century Inflanty – a province which was possibly being richer than it pretended to be. On the one hand, Polish Livonia was vulnerable, with a history of war destructions, on the other – this was a demographically booming province, with a small number of *szlachta* representatives. The transit of goods, running inns and rent formed a significant source of its income.

Keywords: Inflanty (Polish Livonia), economy, *kwarta* tax, hearth tax, *hyberna*, Jan Andrzej Borch.

Raksta mērķis ir, balstoties uz pieejamajiem publicētiem un nepublicētiem materiāliem, izsekot nodokļu politikas attīstībai un tās efektivitātei Inflantijā. Šis jautājums ir cieši saistīts ar vietējās muižniecības jeb šļahtas reālajiem ienākumiem un vojevodistes potenciālu kopumā. Šļahta faktiski kontrolēja, cik lieli nodokļi tai jāmaksā, tādējādi slēpjot istos ienākumus. Tomēr pēc Staņislava Augusta kāpšanas Žečpospoļitas tronī 1764. gadā notika finanšu reformas, un šajā procesā piedalījās arī vietējie Inflantijas šļahtas pārstāvji, tā nodrošinot patiesāku informāciju par Inflantijas potenciālu. Līdz ar Polijas pirmo dališanu (1772. gadā) jaunā Krievijas vara veica īpašumu lustrāciju, sniedzot visprecīzāko priekšstatu par 18. gadsimta Inflantiju un norādot, ka, iespējams, tā ir bijusi turīgāka, nekā uzrādīja

maksājāmie nodokļi. No vienas puses, Inflantija 18. gadsimtā bija militāri neaizsargāta, gadsimta sākumā cietusi karos, no otras puses, tā bija demogrāfiski plaukstoša province ar nelielu šlahtas slāni, kur preču tranzīts, kroģēšana un zemes iznomāšana bija nozīmīgs ienākumu avots.

Atslēgvārdi: Inflantija, ekonomika, kvartas nodoklis, dūma nodoklis, hiberna, Jans Andžejs Borhs.

Ievads

Inflantijas vojevodiste (1677–1772) savās robežās gandrīz pilnībā sakrīt ar mūsdienu Latgali. Tās saimnieciskā vēsture, tajā skaitā nodokļu un muižnieku šlahtas (poļu val. *szlachta*) ienākumu jautājums, atšķirībā no Kurzemes vai Vidzemes, ir aizvien ļoti maz pētīta tēma. Priekšstatu veido nacionālās historiogrāfijas,¹ kā arī PSRS posma darbi² par atpalikušu, nabadzīgu Latgali. Viens no faktoriem, kas to noteica, ir avotu pieejamība – tie ir izkaisīti pa Baltkrievijas, Latvijas, Lietuvas un Polijas arhīviem. To savukārt ietekmēja arī tas, ka Inflantijas šlahtai piederēja īpašumi ārpus Inflantijas. Latvijas vēstures zinātnē Boļeslavs Brežgo (1887–1957) pirmais meklēja, publicēja un komentēja Inflantijas saimnieciskos dokumentus – stārstiju (poļu val. *starostwo*) inventārus.³ Stārstijas bija viens no Kroņa īpašuma (poļu val. *królewsczyzna*) paveidiem, ko no monarha pārvaldībā saņēma vietējais šlahtičs.⁴ Stārstijas pārvaldība un stāраста amata ieņemšana Žečpospoļitā bija viens no rādītājiem piederībai pie sociālās muižniecības elites, tā ka juridiski šlahta bija gandrīz pilnīgi vienlīdzīga.⁵ B. Brežgo apkopotais materiāls ietekmēja Teodora Zeida (1912–1994)⁶ un Vasilija Dorošenko (1921–1992)⁷ darbus. Trimdā avotus izdeva katoļu garīdznieks un teologs Staņislavs Škutāns (1901–1995), daļēji atkārtojot

jau B. Brežgo paveikto.⁸ No jaunākajām avotu publikācijām minams poļu vēsturnieka Boguslava Dibasa (*Bogusław Dybaś*, dz. 1958) raksts par 1676. gada galvasnaušanas reģistru.⁹

Edgars Dunsdorfs (1904–2002), kuram, esot trimdā, trūka avotu, ir vienīgais Latvijas vēstures zinātnē, kurš mēģinājis padziļināti analizēt Inflantijas saimniecisko stāvokli un finanses. Lielā mērā gan viņš to darīja, balstoties uz analogijām ar kaimiņu Polockas vojevodisti vai datiem par posmu pēc 1772. gada¹⁰ E. Dunsdorfam nebija pieejams ne 18. gadsimta aprēķinu veikšanai nozīmīgais 1690. gada t. s. dūmu (poļu val. *dym*) jeb saimniecību uzskaitījums (pieņemot, ka viens dūms ir viena saimniecība),¹¹ ne Rēzeknes un Ludzas (poļu val. *Rzeżycza, Łucyń*) traktu 1772. gada revīzijas¹² vai šlahtas sarakste par saimnieciskiem jautājumiem.¹³ No publicēto avotu klāsta būtiskas ir Seima rezolūcijas, kurās skarti nodokļu politikas jautājumi,¹⁴ kā arī 20. gadsimta sākumā publicētās 1765. gada Inflantijas stārstiju lustrācijas.¹⁵

Otrs faktors, kas veidoja uzskatus par Latgali, ir priekšstats par pusanarhistisko Žečpospoļitas pārvaldi, kurā valsts finanses un kopējā drošība bija faktiski atkarīgas no muižniecības labās gribas atvēlēt ieguldījumus valstij.¹⁶ Šādas vispārīgas atziņas nepalīdz veidot precīzāku priekšstatu par Inflantijas iedzīvotāju labklājības līmeni un saimniecisko potenciālu. Inflantijas nodokļu sloga noteikšana ļauj arī apzināt iespējamās šlahtas ienākumus uz kopējā Žečpospoļitas fona. Tas, savukārt, ir pirmais solis, lai labāk izpētītu Inflantijas saimniecisko un demogrāfisko dinamiku un to salīdzinātu ar citu Latvijas vēsturisko novadu stāvokli 17.–18. gadsimtā.

Raksta mērķis ir noteikt ienākumu un nodokļu (tajā skaitā zemes nomas maksas (poļu val. *czynsz*), bet ne kļaušu un to sloga) dinamiku Inflantijas stārstijās. Otrs mērķis ir konstatēt Inflantijas ietekmīgāko

muižnieku (stārstu) reālos ienākumus, kas gūti no nekustamā īpašuma gan Inflantijā, gan ārpus tās, ņemot vērā, ka inflantiešiem piederēja nekustamais īpašums abās Žečpospoļitās Lietuvas lielkņazistē (poļu val. *Wielkie Księstwo Litewskie*, lietuviešu val. *Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė*) un Polijas karalistē jeb Kronī (poļu val. *Królestwo Polskie, Korona*).

Žečpospoļitas nodokļi

Polijā un vēlāk Žečpospoļitā jau 14. gadsimta otrajā pusē muižnieki un klērs ieguva privilēģijas nemaksāt pastāvīgus nodokļus, bet no 15. gadsimta par jebkādu iekasējamo nodokļu veidu un apmēru lēma tikai Seims – likumdošanas institūcija, kas apvienoja muižniekus un karali. Valsts budžets nebija monarha īpašums kā, piemēram, Francijā, kur tas piederēja karalim Luijam XIV (*Louis XIV*, 1638–1715, valdīja 1643 (faktiski 1661–1715)). Līdz ar to muižniecība Polijas–Lietuvas kopvalstī būtiski ietekmēja valsts politiku, īpaši ārpolitiku, tā ka 16.–17. gadsimtā 90% nodokļu tika novirzīti armijas uzturēšanai. Noteicošā loma nodokļu politikā bija viens no Žečpospoļitas parlamentārisma un “muižnieku demokrātijas” stūrakmeņiem.

Bija vairāki armijas uzturēšanai iekasējamie nodokļi. Seims 1563. gadā ieviesa pastāvīgu kvartas nodokli – sākotnēji tā bija ceturtdaļa, bet drīz kļuva par, maksimums, piekto daļu no ienākumiem, kas stārstijām bija jāiemaksā valsts kasē (tātad summa bija mainīga). Atlikušās 4/5 vai pat vairāk paturēja stārsti, jo stārstijas pakāpeniski to uztvēra kā apbalvojumu valsts darbiniekiem. Stārstiju ienākumi ik pēc pieciem gadiem bija pakļaujami lustrācijai, taču praksē paši stārsti noteica, cik lielus ienākumus uzrādīt. Lietuvas lielkņazistē, pie kuras nodokļu jomā, līdzīgi kā likumdošanas jomā, piederēja Inflantijas vojevodiste,

nepastāvēja atsevišķa kvartas kase kā Polijā. Kvartu Lietuvā ieviesa tikai 17. gadsimta 30. gados. Seima ieceltie nodokļu ievācēji kvartu veda glabāšanai uz Viļņas pili vai kases ēku Viļņas tirgus laukumā, kur naudas pieņemšanu ar kvīti apstiprināja nevis Lietuvas lielkņazistes kasieris jeb podskarbijs (poļu val. *podskarbi wielki litewski*), bet Lietuvas lielkņazistes arhīvu un kases sargs skarbnis (poļu val. *skarbnny*).¹⁷

Hibernas jeb “ziemas maizes” nodokli iekasēja no valsts un baznīcas īpašumiem armijas ziemas mājokļiem kā kompensāciju par armijas vienību neizmitināšanu šajos īpašumos. Reālie maksātāji bija nevis muižnieki, bet zemnieki. Zemnieki, kuri nepildīja klaušas, bet maksāja nodevu, deva katrs pa 2 dālderiem (sudraba monēta Polijā un Lietuvā kopš 16. gadsimta, poļu val. *talar*), bet pārējie – 1 dālderis.¹⁸ Nereti ar šī nodokļa iekasēšanu nodarbojās karaspēks, un tas noveda pie patvaļas un vardarbības.

Savukārt dūma nodoklis (poļu val. *podymne*) 17. gadsimta pirmajā pusē pakāpeniski nomainīja līdz tam pastāvošo lāna (no zemes mērvienības – aptuveni 18–20 ha) nodokli. Pēc 1717. gada nodoklis bija jāmaksā no katra dūma pilsētniekam, dzimtcilvēkam un muižniekam – zemes īpašniekam bez dzimtcilvēkiem. Tiek pieņemts, ka ikviena saimniecība jeb dūms vidēji bija 6–7 cilvēki.¹⁹

Ar *czopowe* (no poļu val. *czop* – ‘mucas spundes aizbāznis’) nodokli aplika alkoholu – par tā ražošanu, pārdošanu un importu. Nodokļa ieņēmumi kopš 17. gadsimta otrās puses tika novirzīti armijas vajadzībām, nevis atstāti seimiku (poļu val. *sejmik*, lietuviešu val. *seimelis*) ziņā kā iepriekš (seimiki bija vojevodistu šļahtas pašpārvaldes sanāksmes, kas izraudzījās tiesnešus un Seima deputātus). Šis nodoklis tika aprēķināts no katras mucas, dažāda veida alkoholam bija atšķirīga likme. Nodokli maksāja pilsētnieki un krogī, kas atradās uz valsts zemēm. Šļahta no tā bija atbrīvota, izņemot gadījumus, ja

tai piederēja īpašums pilsētā, kur tika ražots vai tirgots alkohols. Iekasēt nodokli varēja gan speciāli iecelti vojevodistu, pilsētu vai pat augsta ranga valsts ierēdņi, gan privātpersonas, kurām to varēja cedēt. Nodokļu ievākšanas cedēšana uzņēmējiem nereti saistījās ar Polijas vai Lietuvas kasieru jeb podskarbiju korupcijas skandāliem.²⁰ Kā kompensāciju par šī nodokļa zaudēšanu vojevodistēm ļāva iekasēt un pārvaldīt *szeleżne* nodokli, ko maksāja krodzinieki par alkohola pārdošanu, – 10% no ieņēmumiem. 1755. gadā *czopowe* un *szeleżne* apvienoja vienā nodokli. Līdzās šiem nodokļiem pastāvēja arī vojevodistu vajadzībām iekasējami upju, tiltu u. c. nodokļi.

Šie nodokļi bija Seima noteikti, un ikviens indivīds no katras maksātāju grupas pastāvīgi maksāja konkrētu summu. Nodokļi balstījās uz katras vojevodistes seimika iepriekš iesniegta pārskata, cik tas spēj iekasēt, taču Seims arī regulēja, kādā apmērā nodokļi iekasējami, piemēram, dubultā vai triskārši, – parasti tas bija atkarīgs no militārās nepieciešamības un armijas lieluma. Pēc nodokļu summas apstiprināšanas katrai vojevodistei sūtīti atgriezās un seimikos ziņoja par pieņemtajiem lēmumiem. Savukārt seimikiem bija dota brīva izvēle, kāda veida nodokļos iekasēt vajadzīgo summu. Ja kara postījumu dēļ bija apgrūtināsi to īstenot dūma nodokļa formā, tad varēja piemērot galvasnaudas vai alkohola nodokli. Pamatprincips bija – iekasēt nepieciešamo summu.

Saglabājās arī atšķirības starp Poliju un Lietuvu pēc 1569. gada Ļubļinas ūnijas. Polijas un Lietuvas kases visu Žečpospoļitas pastāvēšanas laiku bija šķirtas. Polijā 17. gadsimta beigās dūma nodokli sāka aizstāt ar galvas nodokli (poļu val. *pogłównie*), bet Lietuvā galvas nodokli ieviesa 1676./1677. gadā, un tas pastāvēja līdz 1775. gadam (ar pārtraukumu Ziemeļu kara laikā) kā neliels armijas uzturēšanas nodoklis. Neliels – jo tā aprēķināšanai nemainīgi tika izmantoti 1676. gada dati,

kamēr iedzīvotāju skaits 18. gadsimta gaitā auga.²¹ To varēja iekasēt arī dūma nodokļa formā. Atsevišķs galvas nodoklis pastāvēja dažām iedzīvotāju grupām, kā ebrejiem un tatāriem.

Nodokļi un demogrāfija 17. gadsimta beigās

1677. gadā Inflantija saņēma vojevodistes un hercogistes (poļu val. *księstwo*) statusu. Tā tika sadalīta četrās administratīvajās vienībās – traktos (lielākās vienībās par stārstiju): Daugavpils (poļu val. *Dyneburg*), Rēzekne (poļu val. *Rzeżyca*), Ludza (poļu val. *Łucyń*) un Viļaka (poļu val. *Marienhau*). 1676. gadā, tas ir, gadu pirms vojevodistes dibināšanas, Inflantijas galvasnaudas reģistrā bija 7669 nodokļu maksātāji. No tiem 250 bija muižnieki jeb šļahtīči (ieskaitot sievas un meitas). Salīdzinājumam 1670. gada seimika pirmsseima instrukciju parakstīja aptuveni 30 deputāti posesionāti – viņiem piederēja nekustamais īpašums Inflantijā.²² Tiek pieņemts, ka galvasnaudas reģistrā iekļauto skaits jāpalielina par 40%, lai iegūtu realitātei tuvāku iedzīvotāju skaitu, – tas nozīmē aptuveni 12 750 iedzīvotāju. Šis skaitlis ir ļoti pietuvināts tam, ko jezuīti uzrādījuši 1676. gadā kā grēksūdzē uzklautos cilvēku skaitu – 12 791, bet 1701. gadā minētas pat 17 528 personas.²³

1676. gada galvasnaudas reģistrs šļahtīčus sadalīja sociālajās grupās atkarībā no viņu maksātajiem nodokļiem:

- 3 zloti (līdz 17. gadsimta beigām tas bija aptuveni 1 dālderis) – 64 zemes īpašnieki un muižu īpašnieki; turklāt personas, kas ieņēma vadošus amatus vojevodistē, kopā maksāja 176 zlotus;
- 2 zloti – 86 zemes nomnieki;
- 1,5 zloti – 94 muižnieku sievas un meitas un 69 Daugavpils iedzīvotāji;
- 1 zlots – 7349 zemnieki, 7 zemes īpašnieki bez dzimtcilvēkiem, kā arī

mājkalpotāji, zemākas amatpersonas, amatnieki (kopā 123 personas);

- 0,5 zloti – muižnieku sievas un meitas bez dzimtcilvēkiem.

Kopējā summa bija 8140 zloti jeb aptuveni 2700 dālderu.²⁴

18. gadsimta sākums un 1717. gada Seima lēmumi

18. gadsimta pirmās divas desmitgades aizritēja Ziemeļu kara (1700–1721) un Žečpospoļitas iekšējo politiski militāro cīņu zīmē. 1703. gadā Augusts II (Saksijas kūrfirsts Fridrihs Augusts I (vācu val. *Friedrich August I*, 1670–1733; valdīja 1694–1733; Polijā–Lietuvā valdīja kā Augusts II Stiprais (poļu val. *August II Mocny*) 1697/1698–1706, 1709–1733) pēc neveiksmēm karā pret Zviedriju un zviedru iebrukuma Žečpospoļitā sasauca ārkārtas Seimu. Te viņš saskārās ar spēcīgu opozīciju, kas iestājās pret karu ar Zviedriju un vainoja Saksijas kūrfirstu, ka tas neitrālo Žečpospoļitu iesaistījis šajā karā. Šādā gaisotnē Inflantijas šļahta, līdzīgi kā citas vojevodistes, Seimā uzsvēra savu sarežģīto finansiālo situāciju un nevēlējās, lai tiktu aplikta ar papildu nodokļiem kara vajadzībām.²⁵ 1710. gadā Varšavas Lēmējpadomē (poļu val. *Walna Rada Warszawska*, kas aizstāja Seimu), kurā Augusts II jau dominēja, inflantieši sūdzējās, ka nodokļi neatbilst realitātei, jo aprēķināti pēc 1690. gada (tātad pirms Ziemeļu kara) datiem, – provincē esot 887 dūmi (lasi – saimniecības).²⁶ Patiesībā Daugavpils traktā esot ap 60 mājsaimniecību, kuru lielākā daļa nopostīta karā.²⁷ Rēzeknes stārasts Mikolajs Korfs (*Mikołaj Korff*, miris 1755) 1713. gadā vērsās pie dzimtas aizbildņa (poļu val. *patron*), magnāta un Lietuvas lielkanclera Karola Staņislava Radzivila (*Karol Stanisław Radziwiłł*, 1669–1719), mēģinot ar viņa starpniecību panākt savai stārastijai nodokļu atvieglojumus.

M. Korfs to darīja, neraugoties uz konfliktu ar K. S. Radzivilu, kurš uz laiku bija atņēmis viņam šo stārastiju.²⁸ Iespējams, M. Korfs izteica šādu lūgumu, jo nevarēja atmaksāt savu parādu (3000 dālderu) K. S. Radzivilam.²⁹ 1712. gadā Rēzeknes stārastijas lustrācija uzrādīja tikai 192 nodokļu maksātājus, kuri kopā maksāja 3081,5 timfus (poļu val. *tymf* – mazvērtīga sudraba monēta 17.–18. gadsimtā) jeb apmēram 470 dālderus.³⁰ Protams, jāreķinās ar muižnieku vēlmi vienmēr uzrādīt mazākus ienākumus un līdz ar to maksāt mazākus nodokļus. Rēzeknes stārastija gan tobrīd atradās K. S. Radzivila pārvaldībā, un lustrācijas veicējs Teodors Pjotrs Vavžeckis no Skšetuševas (*Teodor Piotr z Skrzetuszewa Wawrzecki*) bija noskaņots nedraudzīgi pret Lietuvas magnātiem.³¹

1717. gadā Mēmais Seims (poļu val. *Sejm Niemy*; deputātiem bija liegts tajā uzstāties) noteica nodokļu sistēmu nākamajam pusgadsimtam.³² No aptuveni 8–8,5 miljonu zlotu budžeta armijai tika atvēlēti apmēram 7 miljoni.³³ Lietuvas daļa, ieskaitot Inflantiju, bija 2 046 266,20 zloti.

No 487 661 zlotā (gandrīz 61 000 dālderu) Lietuvas budžetā Inflantijas iemaksa hibernā bija 4000 zlotu (apmēram 500 dālderu). 1800 zloti pienācās no Ludzas, 1200 zloti no Rēzeknes, 800 zloti no Viļakas, 170 zloti no Daugavpils stārastijas, 30 zloti no Andzeļmuižas. 1764. gadā Seims Andzeļmuižu atzina par Veizenhofu (*Weysenhoff*) privātipašumu, un nodokļi vairs nebija jāmaksā.³⁴

Priekšstatam par naudas vērtību: no 1730. līdz 1781. gadam Polijas–Lietuvas sestajā lielākajā pilsētā Ļubļinā (apmēram 11–12 000 iedzīvotāju) 30 kg liellopa gaļas maksāja vidēji 254 vara grašus (poļu val. *grosz miedziany*), kas līdzinājās aptuveni 1 dālderim. Pēc 1697./1698. gada, kad Žečpospoļitas tronī kāpa Augusts II, tika noteikts jauns kurss – dālderis bija 8, nevis vairs 3 zloti. 1703. gadā Seims aprēķināja, ka no dūma rekrutēta viena kājnieka

uzturēšana gadā izmaksātu tikai 6 zlotus. Bagātajā Ļvivas stārstijā 1765. gadā vista maksāja 10 vara grašus jeb aptuveni 0,3 zlotus, govys Lietuvā 18. gadsimta pirmajā pusē maksāja 25–30 zlotus jeb 3,5 dālderus.³⁵

Dūma nodoklis lielā mērā aizstāja galvasnaudas nodokli. No viena dūma tika maksāts 1 dālderis. Piemēram, Rēzeknes miests tika uzskatīts par vienu vienību, kas maksā 1 dālderī.³⁶ 1732. gadā Dinaburgas stārstis Jans Ludvigs Plāters (*Jan Ludwig Plater*, 1690–1736) par savu īpašumu Polockas vojevodistē maksājis 1 šustaku – 0,2 dālderus.³⁷

1717. gadā, balstoties uz 1667. gada datiem, tika pieņemts, ka Inflantijā ir 647 dūmi (saimniecības). 1690. gada dūmu uzskaitījumu uzskatīja par neuzticamu, jo zemes īpašnieki slēpuši datus:³⁸ 300 Rēzeknes, 215 Ludzas, 70 Daugavpils, 46 Viļakas stārstijā, 16 Andzeļmuižā.³⁹ Dūma nodoklis Inflantijai kopā bija 4983 zloti (623 dālderī, kas atbilst aptuveni 1 dālderim par 647 dūmiem) jeb 0,53% no 926 666,20 zlotiem, kas bija jānomaksā visai Lietuvai.⁴⁰

Alkohola nodoklis (poļu val. *czopowe*) inflantiešiem šajā kategorijā bija mazākais no visām Lietuvas provincēm – 1500 zloti (mazāk nekā 188 dālderī) no 492 300 zlotiem.⁴¹ 1649., 1699., 1703. gada Seimā Inflantijas muižnieki lūdza daļu no šiem nodokļiem rezervēt Daugavpils cietokšņa remontam.⁴² Saskaņā ar 1561. gada Sigismunda Augusta (*Zygmunt II August*) privilēģiju, kuru 1764. gadā atzina Staņislavs Augusts (*Stanisław August Poniatowski*, 1732–1798, valdīja 1764–1795), alus darišana netika aplikta ar nodokļiem.⁴³

Bija paredzēts, ka Inflantijā tiks izvietota karavīru vienība ar 160 amatiem jeb porcijām (porciju bija vairāk par reālo karavīru skaitu, tā ka viens virsnieks varēja saņemt algu par vairākām porcijām). Tas atbilstu 2,62% no nomināli 6100 lielās Lietuvas armijas.⁴⁴ Procentuāli tas bija vairāk, ja salīdzina ar Inflantijas nodokļu iemaksu.

Iespējams, nozīme bija faktam, ka šī bija robežprovince, taču Inflantijai no šiem lēmumiem praktiska ieguvuma nebija. 1764. un 1766. gadā Inflantijas deputāti Seimā sūdzējās, ka nav nevienas vienības, kas apsargātu robežu ar Krieviju. Nodokļu maksāšana reāli neietekmēja militāro aizsardzību vai karavīru algu palielināšanu (kaut gan uz tā nepieciešamību norādīja inflantiešu deputāti).⁴⁵

Stārstiju stāvoklis 18. gadsimta 30.–60. gados

Nākamais pieturas punkts, raksturojot situāciju ar ienākumiem un nodokļiem, ir nepilnīgās stārstiju revīzijas 1738. gadā. Baznīcas dati liecina par iekšējās situācijas stabilizēšanos un arī baznīcas darbības izvēršanos – 1724. gadā svēto sakramentu saņēma 21 104 cilvēki.⁴⁶ Taču vēl 1735. gada Seimā Inflantijas pārstāvji lūdza atvieglot nodokļu slogu, to aizvien pamatojot ar kara sekām.⁴⁷

1738. gadā Daugavpils stārstijas ienākumi bija 805 dālderī jeb 6440 zloti. Kvarta – attiecīgi 161 dālderis jeb 1293 zloti. Viļakas stārstijas ienākumi bija 591 dālderis (apmēram 4725 zloti). Aptuveni 40% no šīs summas maksāja no Krievijas bēgošie zemnieki, vairumā vecticībnieki – nedaudz virs 250 dālderiem.⁴⁸ Kvarta bija aptuveni 120 dālderī jeb 945 zloti.

18. gadsimta vidū inflantieši piedāvāja unificēt dūma un hibernas nodokli⁴⁹ – katrs zemnieks, kurš apmetās uz pastāvīgu dzīvi, maksātu noteiktu summu, lai segtu visus nodokļus.⁵⁰ Inflantieši lūdza nodrošināt provinces ārējo robežu drošību, tai pašā laikā 1746. un 1748. gada Seimā pieprasīja “taisnīgus” (lasi – mazus) nodokļus, jo vojevodiste ir neaizsargāta, nabadzīga, ar augstu mirstību un daudziem jaunienācējiem. Jaunienācēji bija no Krievijas bēgošie vecticībnieki un pareizticīgie, kurus šlahta uzskatīja par nepastāvīgiem

iedzīvotājiem, kuri varētu atkal pamest tiem ierādīto zemi, pārtraucot maksāt nodevas. 18. gadsimta 40. gados Žečpospoļitā vadošā politiskā nometne bija Čartoriski-Poņatovski (*Czartoryscy-Poniatowscy*) jeb Ģimilija (*Familia*), un viens no viņu finanšu reformu priekšlikumiem bija iekasēt vienu unificētu nodokli no dūma (maksātu visi, izņemot muižniekus). Inflantieši to neatbalstīja. Lielā mērā šādu attieksmi veidoja Jans Andžejs Borhs (*Jan Jędrzej (Andrzej) Borch*, 1713–1780), tolaik Inflantijas podkomožijs (Rietumeiropā atbilst kambarkungam; 1780. gadā kļuva par Polijas karalistes lielkancleru (poļu val. *Kanclerz Wielki Koronny*)). Viņš iestājās pret Ģimilijas reformu iniciatīvām, uzskatot, ka tās var novest pie kara ar Krieviju, kurā cietīs Inflantija.⁵¹

1764. gadā pirms kronēšanas Seima Inflantijas seimiks, līdzīgi kā lielākā daļa Lietuvas seimiku, uzdeva deputātiem panākt dūma nodokļa atcelšanu un atstāt tikai stārstiju nodokli – kvartu.⁵² Tajā pašā gadā Seims atbrīvoja Inflantiju no iekšzemes un ūdens muitas nodevām (poļu val. *Cło lądowe i wodne*).⁵³ Polijā–Lietuvā bija attīstīts upju transports – to noteica valsts teritorijas lielums un eksports (īpaši kokmateriālu eksports). 18. gadsimtā Inflantijai Daugava bija nozīmīgs ienākumu avots, tranzītā no Baltkrievijas uz Rīgu eksportējot kokmateriālus, graudus, linus.⁵⁴ 1767.–1772. gadā 92,5% caur Rīgu eksportēto kokmateriālu bija no Žečpospoļitas. No tiem 2/3 nāca no Lietuvas, bet pa Daugavu no Baltkrievijas 1/3.⁵⁵ Konflikti Žečpospoļitas upju muitas iecirkņos 18. gadsimtā bija regulāra parādība.⁵⁶

Godīgā kvarta

1764. gadā Staņislavs Augusts un Ģimilija sāka īstenot reformas, lai palielinātu valsts ieņēmumus. 1765.–1766. gadā tika ieviesta tā sauktā godīgā kvarta (poļu val. *sprawiedliwa kwarta*), uzrādot vidēji

8–9 reizes lielākus stārstiju ienākumus (un maksājamos nodokļus) nekā iepriekš.⁵⁷ Tiek pieņemts, ka līdz 1765. gadam nomaksātā kvarta visā valstī caurmērā bija 5% no stārstiju patiesajiem ienākumiem.⁵⁸ Plaši izplatīta parādība bija iekasēto nodokļu piesavināšanās, kā arī stārstiju ienākumu pilnīga neuzrādīšana, lai mazinātu nodokļu slogu.⁵⁹ Turklāt 18. gadsimta otrajā pusē Inflantijā bija vērojams straujš iedzīvotāju pieaugums. 1757. gadā jezuīti grēksūdzē pieņēma 58 000 cilvēku, bet 1761. gada Lieldienās pie dievgalda devās 73 937 pieaugušie.⁶⁰ Muižniecība nelabprāt maksāja lielus nodokļus, baidoties zaudēt vienu no savām senajām privilēģijām – neievieš jaunus nodokļus bez šļahtas piekrišanas.⁶¹ 1765. gada lustrācija atklāja arī nesaskaņas starp Inflantijas muižniekiem – Jans Augusts Hilzens (*Jan August Hylzen*, 1702–1767) sūdzējās par to, ka lustrācijas veicēji – viņa radnieks, Plāteriem pietuvinātais Jans Šadurskis (*Jan Szadurski*, miris 1771) un Mihals Riks (*Michał Ryk*, miris 1787) – kvartā ieskaitījuši sējai paredzēto sēklu.⁶² Lustrācija arī deva pamatu virknei sūdzību Seimā un Kroņa apelācijas tiesā par Daugavpils stārstista Konstantīna Ludvika Plātera (*Konstanty Ludwik Plater*, 1722–1778) iespējamo patvaļu, apzināti pievienojot citu šļahtīšu īpašumus stārstijai.⁶³

Hilzenu dzimtai piederēja Viļakas stārstija, un tās ienākumi (atskaitot izdevumus, piemēram, baznīcas uzturēšanai) 1765. gadā bija 3224 dālderī, kvartai pienācās 806 dālderī, bet hibernai bija novirzāmi 149 dālderī. No ienākumiem 917 dālderus veidoja zemes nomas maksa. Šis stārstijas lustrācija iekļāva arī iepriekš ignorētu, bet finansiāli nozīmīgu pozīciju – stārstijā esošo krogu ienākumus – 3730 dālderu gadā (atskaitot dažādus izdevumus, tīrais ienākums – 2937 dālderī).⁶⁴

Hilzenu dzimtai bija arī plaši īpašumi Lietuvas lielkņazistē, kur tā, cita starpā, aktīvi izcirta savus mežus un kokmateriālus

eksportēja uz Rīgu. Nav zināms, cik lielus ienākumus tas viņiem nesa.⁶⁵ 1749. gadā Viļakas stārasts J. A. Hilzens par 1 miljonu zlotu (125 000 dālderu) izpirka nomāto Asvejas miestu ar apkaimes ciematiem. Savukārt no 1758. gada pārvaldītā Braslavas stārastija Baltkrievijā 1795. gadā Hilzeniem deva 31 773 zlotu ienākumus (3971 dālderis), bet 18. gadsimta 70. gados Kazuņas stārastija Mazovijā (Polijā) ienesa ap 7000 zlotu (nepilni 900 dālderu), no kā kvartā tika nomaksāti 1273 un hibernā 742 zloti.⁶⁶

Plāteru dzimtas pārvaldībā esošās Daugavpils stārastijas tīrie ienākumi bija 2181 dālderis (atskaitot 376 dālderus 12 karavīru ekipējumam un ieročiem). Vecpils (poļu val. *Starozamski* pagasts, mūsdienās Naujienas pagasts) no zemes nomas ienesa 728 dālderus. Stārastijas kopējā kvarta bija 545 dālderis, bet hiberna – 81 dālderis.⁶⁷

Ieskatam par Plāteru apgrozītajiem līdzekļiem dažādos laika posmos jāatzīmē Seima lēmums 1717. gadā atlīdzināt J. L. Plāteram 6500 dālderus par diplomātiskās misijas pildīšanu pie cara Pētera I un Krievijas armijas nometnē Ziemeļu kara laikā. Bija ierasts, ka sūtņi paši sevi finansē un vēlāk saņem rekompensāciju. Taču šo summu (tobrīd jau 64 000 zlotu jeb aptuveni 8000 dālderu) tikai 1768. gadā saņēma J. L. Plātera pēcnācēji.⁶⁸ Savukārt 1729. gadā J. L. Plāters nopirka Krāslavas miestu no Čapsku (*Czapscy*) dzimtas par 14 000 dālderu.⁶⁹ Par naudas vērtības izmaiņām un īpašuma atrašanās vietas nozīmi liecina tas, ka 1780. gadā, lai segtu parādus, Kazimirs Konstantijs Plāters (*Kazimierz Konstanty Plater*, 1749–1807; 1793. gadā kļuva par Lietuvas lielkņazistes vicekancleru (poļu val. *podkanclerz*)) par apmēram 80 000 dālderu pārdeva nelielu zemes gabalu Varšavas apkaimē Mokotovā (mūsdienās daļa Varšavas).⁷⁰

Rēzeknes stārastijas ienākumi, atšķinot muižas ļaužu uzturēšanu, bija 3609 dālderis. Attiecīgi kvarta bija 902, bet

hiberna – 200 dālderis.⁷¹ Stārasts Frideriks Zigmunts Korfs (*Fryderyk Zygmunt Korff*, miris 1797), acimredzot vēlēdamies paturēt lielāku ienākumu daļu sev, panāca, ka viņam ļauj no stārastijas atdalīt Lužu un Malnavu, kuru ienesīgums bija 1504 dālderis.⁷² F. Z. Korfs pēc 1772. gada Krievijas varas iestādēm norādīja, ka 6400 dzimcilvēki nodrošina viņam aptuveni 3400 dālderu lielus ienākumus.⁷³

Ludzas stārastiju 1753. gadā J. A. Borhs par 55 000 dālderu nopirka no Vilhelma Rafala Buholca (*Wilhelm Rafał Buchholtz*) atraitnes Amālijas (dzim. Kaizerlinga (*Keyserling*)).⁷⁴ Stārastijas kopējie ienākumi 1765. gadā bija 7360 dālderis, no kuriem kvartā bija nomaksājami 1839, hibernā – 385 dālderis.⁷⁵ J. A. Borhs viens no retajiem Infantijā vēl pelnīja ar potašu⁷⁶ (potašs un pelni veidoja ap 2% no Rīgas eksporta). Tas kļuva par deficītu, jo meži šajā provincē tika intensīvi izcirsti kopš 17. gadsimta otrās puses.⁷⁷ 18. gadsimta otrajā pusē 33% vojevodistes klāja pārsvarā zemas kvalitātes koksnes meži.⁷⁸ 1766. gadā potaša eksports netika ieskaitīts gūtajos ienākumos, no kuriem būtu jāmaksā papildu nodoklis (pieņemot, ka muiža jau ir nomaksāta).⁷⁹

Kaimiņu stārastijas Viļakas stārasts J. A. Hilzens atzīmēja, ka augsne Ludzas stārastijā esot augstākās kvalitātes visā Infantijā.⁸⁰ Ludzas stārastijā nodokļu summa tika iekasēta nevis no dvēseļu skaita (1753.–1778. gadā visā stārastijā ap 4500–4900), bet no zemes platības – gan apstrādātās, gan neapstrādātās. Katrai zemnieku sētai, kas J. A. Borha īpašumos visbiežāk atbilda ceturtdaļai (poļu val. *ćwierć*) no Lietuvas valakas (21,36 ha)⁸¹ jeb bija aptuveni 5,5 ha liela, bija jāmaksā 30 dālderis nomā un 4 dālderis hibernā. Pakāpeniski gan neapstrādātie zemes gabali tikai iznomāti brīvajiem cilvēkiem (nereti bēgļiem no Krievijas). Turklāt stārastiju zemnieki līdz 1792. gadam nodevās maksāja vairāk nekā privāto muižu zemnieki.⁸² Papildus

stāstījam J. A. Borha īpašumā bija Janopola (Janovele; mūsdienās Zilupes apkaimē), kur 1770. gadā norādīti 557 saimnieki (1772. gadā kopā ar ebrejiem – ap 700).⁸³ Šis īpašums kopā ar Mihailovas muižu, kura 1772. gadā tika atdalīta no Ludzas stāstījas, ienesa J. A. Borham ap 1000 dālderu jeb ap 8000 zlotu.⁸⁴ J. A. Borham piederēja arī nekustamais īpašums Polijā un Lietuvā. Līdz 1772. gadam kopējie J. A. Borha ienākumi gadā bija 40 000 dālderu.⁸⁵ Salīdzinājumam – šajā laikā valsts politiski un saimnieciski vadošo personu jeb magnātu ienākumi gadā bija tuvu 2 miljoniem dālderu jeb 14–15 miljoniem zlotu.⁸⁶ Pieļaujams, ka ienākumu ziņā Borhiem ļoti būtiska bija Čluhovas (poļu val. *Człuchow*) stāstīja Karaliskajā Prūsijā (Prūsijas daļa, kura pēc 1466. gada atradās Polijas karalistes sastāvā), tās gada ienesīgums bija 36 400 zlotu jeb 4550 dālderu (kvarta attiecīgi 9100 zlotu jeb 1140 dālderu).⁸⁷ Par tiesībām uz šo stāstīju Borhiem bija ilgstošs konflikts ar politikajiem sabiedrotajiem Radziviļiem.⁸⁸ Tas mainīja J. A. Borha politisko nostāju, un pēc 1767. gada viņš sāka atbalstīt karali. Jau divus gadus pirms tam J. A. Borhs piedalījās karaļa iniciētās Sejma naudas reformas komisijas darbā. Tieši viņa projekts 1766. gadā kļuva par pamatu Žečpospoļitas valūtas vērtības paaugstināšanai, kas gan nepalīdzēja saimnieciski atpalikušajai Žečpospoļitai.⁸⁹

Atsevišķa sociālā grupa bija ebreji, kuru 18. gadsimta 60.–80. gados Inflantijā bija ap 3000. Tie piederēja pie Krāslavas ebreju kopienas jeb kahala, liela daļa dzīvoja mīstos.⁹⁰ No 1 gada vecuma viņi maksāja galvas nodokli (poļu val. *poduszny*) – 2 zlotus, tāpat kopā vismaz 6000 zlotu jeb 750 dālderu gadā. Tiek pieņemts, ka 20% Žečpospoļitas ebreju izvairījās no nodokļu nomaksas.⁹¹

Karaļa un Ģimilijas uzsāktās reformas nesā lielākus ienākumus. Tas bija arguments atcelt mazos alkohola un dūma nodokļus.⁹² Kopējie Inflantijas stāstīju ienākumi pēc

1765. gada tika vērtēti kā 16 370 dālderu – vismaz uz pusi mazāk nekā J. A. Borha ienākumi gadā.⁹³ No šīs summas kvarta bija 4094 un hiberna – 805 dālderu. Inflantijas nodokļu slogs bija mazs, ņemot vērā, ka Lietuvas armijas uzturēšanai plānotais budžets bija 2 851 500 dālderu.

Reālie ienākumi un Baras konfederācija (1768–1772)

Pret Krieviju, karali un Ģimiliju vērstās Baras konfederācijas galvenais atbalstītājs Inflantijā bija Jans Kazimirs Ziberks (*Jan Kazimierz Zyberk*, miris 1790) ar savu militāro vienību. Viņš ļoti pārzināja vietējo kārtas brāļu finansiālās iespējas. 1772. gadā no J. A. Borha, kurš, iespējams, bija slēpts konfederācijas atbalstītājs, konfederāti iekasēja hibernā 1000 dālderu (7900 zlotu), kas bija daudz vairāk par spēkā esošajiem nodokļiem.⁹⁴ Prokrieviski noskaņotais Daugavpils stārstas K. K. Plāters samaksāja (atpirkās no konfederātiem?) kvartā 312 dālderus (2500 zlotu), kas bija daļa no pieprasītās summas. Arī Rēzeknē un Krustpilī Korfi maksāja konfederātiem gan jau atceltos dūma un alkohola nodokļus, gan kvartu – kopā pāri par 1300 dālderiem. J. J. Hilzens, kurš bija Baras konfederātu pretinieks, samaksāja konfederātiem kvartā 845 dālderus, tas gan viņa īpašumus Braslavā neglāba no konfederātu postījumiem. Tā, savukārt, radās parādi par oficiāli valdībai maksājamiem nodokļiem.⁹⁵ Arī Krāslavas ebreju tirgotāji caur Krustpils muižu nomaksāja konfederātiem ap 830 zlotu (103 dālderu).⁹⁶

1772. gada Krievijas varas iestāžu tautskaite un ienākumu jautājums

1772.–1773. gada Krievijas varas iestāžu veiktā Inflantijas četru traktu (ne tikai stāstīju) revīzija (tautskaite) ir vispilnīgākais

pārskats par Inflantijas finansiālo stāvokli, jo tas mēģināja aptvert gan stārstiju, gan muižnieku privāto īpašumu ienākumus. Šobrīd ir pieejamas tikai Rēzeknes un Ludzas traktā revīzijas. Ludzas traktā revīziju veica pati vietējā šļahta, un tajā nav informācijas par ienākumiem.

Jauno varu interesēja precīzs jauniegūto teritoriju finansiālais un sociālais stāvoklis. Revīzija konstatēja 169 178 iedzīvotājus (saskaņā ar 1784. gada ģenerālmērīšanas datiem gandrīz 168 000 nodokļu maksātāju – tātad ne muižnieki).⁹⁷ Iedzīvotāju blīvums Inflantijā bija 12 cilvēki uz km², kamēr Žečpospoļitā vidēji līdz 18 cilvēkiem uz km².⁹⁸

Muižnieku posesionātu skaits Inflantijā kopš 17. gadsimta beigām bija audzis minimāli. 1765. gadā bija gandrīz 100 pieaugušo vīriešu posesionātu.⁹⁹ Var pieņemt, ka kopā ar ģimenēm viņu skaits bija vairāki simti jeb aptuveni 0,3% no kopējās provinces iedzīvotāju skaita. Rēzeknes un Ludzas traktā 1772. gadā (ap 112 500 iedzīvotāju) kopā ar sievietēm un bērniem bija 361 sīkmuižnieks (no tiem 305 Rēzeknes traktā) jeb 0,3% no šo divu traktātu iedzīvotājiem. Tie pārsvarā bija zemes nomnieki vai kalpoja posesionātu muižās.¹⁰⁰ Viņi ne vienmēr varēja pierādīt savu izcelsmi. Robeža starp sīkmuižnieku un brīvajiem zemniekiem vai krogu nomniekiem bija neskaidra.¹⁰¹ Rēzeknes un Ludzas traktā bija 1693 personas (no tām 1643 Rēzeknes traktā) jeb 1,5% abu šo traktu iedzīvotāju bez muižnieka titula – tie bija gan zemes īpašnieki (poļu val. *ziemianie*), gan brīvie (krievu val. *vol'nye*), gan muižas kalpotāji.¹⁰² Šajā laikā fiksēta piespiedu vai dabiska sīkās šļahtas sociālā degradācija, saplūstot ar brīvcilvēkiem vai pat dzimtcilvēkiem.¹⁰³ Salīdzinājumam – Lietuvas lielkņazistes etniskās Lietuvas daļā (Žemaitijas kņazistē, daļā Traču un daļā Viļņas vojevodistes) 18. gadsimta otrajā pusē no visiem šo provinču iedzīvotājiem šļahta veidoja 10–11%, pārsvarā tā bija sīkā šļahta – bez dzimtcilvēkiem.¹⁰⁴

1765. gada lustrācija kā nozīmīgāko tirdzniecības centru Inflantijā min Korfu Krustpili, kas atradās Kurzemes hercogistes, Vidzemes un Inflantijas krustcelēs.¹⁰⁵ Par Plāteru Krāslavu atziņas ir ļoti pieticīgas,¹⁰⁶ tās nesaskan ar Latvijas historiogrāfijā iesakņojušos kosmopolitiska un ļoti attīstīta augstas raudzes amatniecības centra tēlu.¹⁰⁷

Krievu varas iestāžu apkopojums par Rēzeknes traktu galu galā atklāj, ka krogi un dzirnavas kopā ienesa 4561 dālderu, zemes iznomāšana – 6357 dālderus (2000 dālderus Hilzeniem ienesa Dagda). Pārējo summu veidoja dūma nodoklis (joprojām minēts, lai gan 1766. gadā atcelts) – 316 dālderu – un alkohola nodokļi – 6 dālderu. Tātad tikai Rēzeknes traktam vien ienesīguma potenciāls bija ap 11 240 dālderu (!).¹⁰⁸ Tas bija apmēram divas trešdaļas no 1765. gada lustrācijas datiem par visu Inflantijas vojevodisti.

Secinājumi

17. gadsimta beigu un 18. gadsimta sākuma dati, kaut ir nepilnīgi, liecina par Inflantijas iedzīvotāju zemo skaitu, vismaz to iedzīvotāju skaits, ko valsts un baznīca spēja pārraudzīt, tai skaitā finanšu jomā, bija neliels. Žečpospoļitas muižnieki maksāja ļoti mazus nodokļus salīdzinājumā ar citām Eiropas valstīm. Nodokļu slogs Polijā–Lietuvā 18. gadsimtā bija sešas reizes zemāks nekā Krievijā un pat 35 (!) reizes zemāks nekā Nīderlandē. Tas, cita starpā, padarīja Žečpospoļitu pievilcīgu no Krievijas bēgošajiem dzimtzemniekiem.¹⁰⁹ Savukārt Inflantijas muižnieki, lai samazinātu jau tā nelielo nodokļu slogu, vienmēr uzsvēra, ka province ir daudz cietusi karos, ka tajā mīt maz pastāvīgo iedzīvotāju un tā ir neaizsargāta pret Krieviju. Turklāt Inflantijas muižnieki bija pamatoti neapmierināti ar to, ka viņiem jāmaksā nodokļi armijas uzturēšanai, ja viņu vojevodiste nesaņem tai paredzēto karavīru vienību, kas jebkurā

gadījumā būtu maksimāli spējīga tikai uz militārās klātbūtnes demonstrāciju.

18. gadsimta sākumā dominēja nevis kļaušas, bet naudas nodevas, kuras bija piesaistītas īpašumā esošās vai apstrādājamas zemes platībai.¹¹⁰ Tiesa gan, ziņas no muižu inventāriem par valsts kasē nomaksājamiem nodokļiem un tātad ienākumiem ir ļoti fragmentāras. Pakāpeniski aina kļuva daudzveidīgāka. Maksāto nodokļu apjomu varēja noteikt darbaroku skaits vai kopējais zemes īpašnieka mantiskais stāvoklis, nevis zemes daudzums vai kvalitāte.¹¹¹ Piemēram, ja ciematā bija vienāds īpašnieku skaits, maksājamā summa varēja atšķirties – no vidēji 1 dālderā uz vienu māsaimniecību līdz gandrīz 3 dālderiem.¹¹² Tāpat 18. gadsimta otrajā pusē bija gan īpašumi ar uzsvāru uz naudas/natūras maksājumiem, gan tādi, kuros dominēja kļaušas.¹¹³

Pēc 1764. gada Familijas un Staņislava Augusta reformas deva priekšstatu par stārstiju ienesīguma potenciālu, kaut arī reāli iekasētās summas ļoti atpalika no cerētā.¹¹⁴ Iespējams, tika panākts kompromiss – muižnieki piekrita maksāt vairāk nekā līdz šim, bet izdevās atcelt dūma un alkohola nodokļus, kuri tika aprēķināti pēc 17. gadsimta datiem. Tika saglabāta tikai kvarta un hiberna, ko aprēķināja

no stārstiju uzrādītajiem ienākumiem. Faktiski paši stārsti noteica, cik daudz ienākumu uzrādīt un līdz ar to – cik lielus nodokļus maksāt. Stārstiju lustrācijas veica vietējie muižnieki, un te būtiska loma biju viņu attiecībām ar provinces ietekmīgākajiem muižniekiem – stārstiem. Baras konfederāti 1768.–1772. gadā, labi pārzinot vietējo finansiālo situāciju, iekasēja ievērojamas summas no muižniekiem, kuri varēja atļauties maksāt nodokļus arī valstij. Nozīmīgs ienākumu avots stārstiem bija zemes noma, īpaši krogi, kuru ienākumi līdz 1765. gadam netika ņemti vērā. Savukārt Krievijas varas iestāžu pieeja bija citāda nekā Žečpospolitā – tām interesēja visa teritorija ar tās sociālajām grupām, ne tikai stārstijas. Cits ienākumu avots bija Daugava – koku, graudu un linu eksporta artērija, kas savienoja Baltkrieviju ar Rīgu.

Būtiskā uzrādīto nodokļu summu atšķirība starp 18. gadsimta vidus inventarizācijām, 1765. gada lustrācijām un 1772. gada Krievijas revīzijām liecina, ka ļoti nozīmīga daļa ienākumu palika vietējo stārstu kontrolē. Būtu vērts turpināt pētīt, vai un kā šie līdzekļi ietekmēja to, ka J. A. Borhs, K. K. Plāters, J. A. Hilzens un J. J. Hilzens ieņēma augstus un ietekmīgus valsts pārvaldes amatus.

ATSAUCES UN SKAIDROJUMI

¹ ARVEDS ŠVĀBE. Latvijas vēsture. 3. izd. Rīga 1990, 217.–221. lpp.

² TEODOR ZEJD, BOLESLAV BREZHGO. Latgalija v XVIII v. I ee prisoeedinenie k Rossij. In: KARL STRAZDIN", JANIS ZUTIS, JANIS KRASTYN", ARVID DRIZUL (red.). Istorija Latvijas SSR. Tom 1. Rīga 1952, s. 321–339; [VASĪLJS DOROŠENKO]. Latgale XVIII gadsimtā un tās pievienošana Krievijai 1772. gadā. In: ALEKSANDRS DRĪZULIS (red.). Latvijas PSR vēsture. No vissenākajiem laikiem līdz mūsdienām. 1. sēj. Rīga 1986, 99.–100., 110.–112. lpp.

³ BOLESLAVS BREŽGO. Latgolas inventari un generalmēreišonas zem'ū aproksti, 1695.–1784. Daugavpils 1943; BOLESLAVS BREŽGO. Latgolas vēstures materiāli. Daugavpils 1944.

⁴ Līdzās stārstijām 1590. gadā Kroņa īpašumos tika izdalītas ekonomijas, kuras atšķirībā no stārstijām netika iznomātas, bet palika tiešā galma podskarbija (kasiera) (*Podskarbi nadworny*) pārvaldībā, lai apkalpotu karali. Stārstijas savukārt dalījās pils (*grodowe*) un nepils (*niegrodowe*) stārstijās. Pils stārstiem (*starosta grodowy*) bija tiesnešu funkcija, kādas nebija nepils stārstiem. JULJUSH BARDAH, BOGUSLAV LESNODORSKIJ, MIHAL PETRCHAK (eds). Istorija gosudarstva i prava Pol'shi. Varshava 1980, s. 223–224.

- ⁵ HENRYK LITWIN. Magnateria polska 1454–1648: kształtowanie się stanu. In: *Przegląd Historyczny* 74, 1983, No. 3, s. 452; WITOLD SIENKIEWICZ. Magnateria. In: *Mały słownik historii Polski*. Red. Witold Sienkiewicz. Warszawa 1991, s. 97.
- ⁶ ZEJD, BREZHGO, *Latgalija v XVIII v.*, s. 321–339.
- ⁷ [DOROŠENKO], *Latgale XVIII gadsimtā*, 99.–100., 110.–112. lpp.
- ⁸ STAŅISLAVS ŠKUTĀNS (red.). *Dokumenti par klaušu laikim Latgolā*. [Minhene] 1974.
- ⁹ BOGUSLAVS DIBASS. Inflantijas zemes 1676. gada galvasnaudas nodokļa reģistrs. In: *Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls* 2002, Nr. 3, 152.–179. lpp.
- ¹⁰ EDGARS DUNSDORFS. *Latvijas vēsture, 1710–1800*. [Uppsala] 1973.
- ¹¹ Latvijas Nacionālais Arhīvs, Latvijas Valsts vēstures arhīvs, Rīga (turpmāk – LNA LVVA), 6984-1-6, 1.–6. lp.
- ¹² Rēzeknes trakta revīzija (turpmāk – RTR). *Ibidem*, 1881-1-8; Ludzas trakta revīzija (turpmāk – LTR). *Ibidem*, 712-2-1.
- ¹³ Piemēram, *Archiwum Główny Akt dawnych* (turpmāk – AGAD), *Archiwum Radziwiłłów* (turpmāk – AR), dzial V, Korff Mikolaj, sygn. 7233; *Ibidem*, Plater Jan, sygn. 11828; AGAD, *Archiwum Tyzenhauzów* (turpmāk – AT) f. 351, sygn. G-820; Biblioteka Czartoryskich (turpmāk – BCza), rkp. 919 – *Korrespondencya polska lit A. B. 1780–1793* (Stanisława Augusta); *Ibidem*, rkp. 747 (*Zbior różnych Papierow y Pism Mennicznych sub titulo Miscellenea Monetaria Polonica et Prussica a 7 Januarii 1765 ad 4 Januarii 1782 et varia de 6 Novembris 1752 ad 20 Decembris 1762. Acta Publica apographa, quae res Thesauri Regni et nummarias tempore Augusti III et Stanislai Augusti Regnum Poloniae illustrant*).
- ¹⁴ *Volumina Legum* (turpmāk – VL), vol. 2 (1550–1609). *Acta Reipublicae Continens*. Warszawa 1733; VL, vol. 4 (1641–1668). Warszawa 1737; VL, vol. 6 (1697–1736). Warszawa 1739; VL, vol. 7 (1764–1768). Warszawa 1782.
- ¹⁵ DMITRIJ DOVGJALLO (ed.). *Lijustracija starostv" knjazhestva Jnfljantskago. Istoriko-juridicheskie materialy, izvlechennye iz aktovyh knig gubernij Vitebskoj i Mogiljovskoj*, 31. Vitebsk 1903, s. 3–385.
- ¹⁶ JÓZEF ANDRZEJ GIEROWSKI. *Historia Polski*. Warszawa 1988, s. 214–217, 226, 277–278.
- ¹⁷ MICHAŁ KOPCZYŃSKI. Podatki w Rzeczypospolitej Obojga Narodów. In: *Mówią Wieki*, 08/2019, s. 73–76, ņeit s. 73.
- ¹⁸ ARTURS BORUKS. Zemes lustrācija un valaku reforma Latgalē (16. gadsimta otrā puse – 18. gadsimts). In: *Acta Latgalica* 2004, Nr. 13, 119.–131. lpp., ņeit 127. lpp.
- ¹⁹ PAWEŁ ARTUR JEZORSKI. Dyneburg w ostatnim stuleciu istnienia Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Przyczynek do dziejów społecznych i gospodarczych miasta. In: *Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej 2*. Białystok 2010, s. 409–439, ņeit s. 417; JERZY MORZY. Kryzys demograficzny na Litwie i Białorusi w drugiej połowie XVII wieku. Poznań 1965, s. 217.
- ²⁰ MICHAŁ KOPCZYŃSKI. Podskarbiowie dawnej Rzeczypospolitej. In: *Mówią Wieki*, 08/2019, s. 77–80, ņeit s. 79–80.
- ²¹ JÓZEF KLECZYŃSKI. *Pogłównne generalne w Polsce i oparte na niem popisy ludności*. Kraków 1893, s. 4, 13, 18.
- ²² *Instrukcija Inflantijas deputātiem uz Seimu [poļu val.]*, 05.04.1670. AGAD AT, f. 351, sygn. G-820, l. 24.
- ²³ *Latvijas vēstures avoti jezuitu ordeņa archivos = Fontes historiae Latviae societatis Jesu. Residentia Dinaburgensis*. Red. Jozefs Kleijntjens. 1. sēj., 3. d. Rīga 1940, 357., 374. lpp.
- ²⁴ DIBASS, *Inflantijas zemes 1676. gada galvasnaudas nodokļa reģistrs*, 155., 162.–172. lpp.
- ²⁵ *Deklaracye Woiewództw i Powiatow Wielkiego Xięstwa Litewskiego (WXL)*. In: VL, vol. 6, s. 131; JAROSŁAW PORAZIŃSKI. *Sejm lubelski w 1703 roku i jego miejsce w konfliktach wewnętrznych na początku XVIII wieku*. Warszawa 1988, s. 58–59, 121.

- ²⁶ Infantijas dūmu saraksts (izraksts no Infantijas pils tiesas grāmatas) [poļu val.], 04.07.1690. LNA LVVA, 6984-1-6, 1.–6. lp.
- ²⁷ RYSZARD MIENICKI. Diariusz Walnej Rady Warszawskiej z r. 1710. Wilno 1928, s. 140, 309, 319.
- ²⁸ M. Korfa vēstule K. S. Radzivilam [poļu val.], 20.02.1713. AGAD AR, dzial V, Korff Mikolaj, sygn. 7233, l. 10; KRZYSZTOF MIKULSKI, ANTONI GAŚSIOROWSKI, ANDRZEJ RACHUBA (eds). *Urządnicy inflanccy XVI–XVIII wieku: spisy*. Kórnik 1994, s. 201
- ²⁹ M. Korfa vēstule K. S. Radzivilam [poļu val.], 20.02.1713. AGAD AR, dzial V, Korff Mikolaj, sygn. 7233, l. 1, 5, 8, 16–17.
- ³⁰ 1712. godā sastōdeitais Rēzeknes starostijas inventārs. In: ŠKUTĀNS, Dokumenti par klaušu laikim, 184.–225. lpp.
- ³¹ MINDAUGAS ŠAPOKA. Warfare, Loyalty, and Rebellion: The Grand Duchy of Lithuania and the Great Northern War, 1709–1717. Routledge 2017, p. 84.
- ³² Tarnogrodas konfederācijas izbeigšanas konstitūcijas [poļu val.], 1717. In: VL, vol. 6, s. 348, 379.
- ³³ JAN WIMMER. Wojsko Rzeczypospolitej w dobie wojny północnej 1700–1717. Warszawa 1956, s. 253; MAREK WOŹNICKI. Reformy ceł i podatków w Rzeczypospolitej w latach 1764–1766. In: *Annales Universitatis Mariae Curie – Skłodowska. Lublin LXIX*, 2014, Nr. 1–2, F, s. 151–166, šeit s. 152–154.
- ³⁴ VL, vol. 7, s. 75.
- ³⁵ WŁADYSŁAW ADAMCZYK. Ceny w Lublinie od XVI do końca XVIII wieku. Les prix a Lublin des le XVI siecle jusqu' a la fin du XVIII siecle. Lwów 1935, s. 75; HENRYK HEITZMAN. Dochody starostwa Ruskiego od początku XVI wieku. Tarnów 1909, s. 28; ADOLFAS TAUTAVIČIUS, JUOZAS JURGINIS, JUCHAS MEČISLOVAS (eds). *Istorija Litovskoj SSR: s drevnejših vremen do nashih dnei*. Vil'njus 1978, s. 156; PORAZIŃSKI, Sejm lubelski, s. 82.
- ³⁶ PAWEŁ ARTUR JEZIORSKI. Dyneburg w ostatnim stuleciu istnienie Rzeczypospolitej obojga narodów. Przyczynek do dziejów społecznych i gospodarczych miasta. In: WOJCIECH WALCZAK, KAROL ŁOPATECKI (eds). *Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej*, vol. 2. Białystok 2010, s. 409–439, šeit s. 417; INESE POČA. *Latgale Žečpospolitas varā*. 16. gadsimta II puse – 18. gadsimta beigās. Rēzekne 2009, 78.–79. lpp.
- ³⁷ J. L. Plātera vēstule Mihalam Kazimiram Radzivilam (?) (*Michał Kazimierz Radziwiłł*) [poļu val.], 08.07.1732. AGAD AR, dzial V, Plater Jan, sygn. 11828, 1. lp.
- ³⁸ ANDRZEJ RACHUBA. Litwini. In: MICHAŁ KOPCZYŃSKI, WOJCIECH TYGIELSKI (eds). *Pod wspólnym niebem narodydawnej Rzeczypospolitej*. Warszawa 2010, s. 25–38, šeit s. 28.
- ³⁹ Tarnogrodas konfederācijas izbeigšanas konstitūcijas [poļu val.], 1717. In: VL, vol. 6, s. 548.
- ⁴⁰ *Ibidem*, s. 350, 352.
- ⁴¹ Lietuvas lielkņazistes vojevodistu un pagastu (*powiat*) alkohola nodokļi (*czopowe, szelezne*) [poļu val.]. In: *Ibidem*, s. 349. Infantijas seimiks 1717. gadā apstiprināja stārastijām, kā arī katrai dzimtmuižai un plebānijai konkrētu summu, kura jānomaksā. 40% no tās veidoja stārastiju iemaksas – Daugavpils stārastijai 46, Viļakas – 97, Ludzas – 259 un Rēzeknes – 187 zloti. Kopējā summa bija nedaudz zem noteiktajiem 1500 zlotiem – 1467. Daugavpils tiesu grāmata. Infantijas seimika “godīgi noteiktā” alkohola nodokļa (*czopowy i szeleżny*) tarifs Daugavpilī [poļu val.], 15.10.1717. LNA LVVA, 712-1-71, 21.–23. lp.
- ⁴² Lietuvas lielkņazistes vojevodistu un pagastu deklarācijas [poļu val.]. In: VL, vol. 6, s. 80–86, 130; Lietuvas lielkņazistes nodokļu un seimiku deklarācijas [poļu val.]. In: VL, vol. 4, s. 330–331.
- ⁴³ VL, vol. 7, s. 75; VALDIS BLŪZMA. Poļu un zviedru laiku tiesību avoti, 1561–1795. In: ROMĀNS APSĪTIS, VALDIS BLŪZMA, JĀNIS LAZDIŅŠ (red.). *Latvijas tiesību avoti. Teksti un komentāri*. 2. sēj. Rīga 2006, 49.–188. lpp., šeit 79. lpp.
- ⁴⁴ VL, vol. 6, s. 381–382.
- ⁴⁵ Daugavpils (*Dyneburg*) seimikā 29.10.1764. uz kronēšanas Seimu ievēlēto deputātu instrukcija [poļu val.]. In: BOGUSŁAW DYBAŚ, PAWEŁ A. JEZIORSKI, TOMASZ WIŚNIEWSKI (eds). *Szlachta*

- polsko-inflancka wobec przelomu. Materiały z Dyneburskich Akt grodzkich i ziemskich z lat 1764–1775. Toruń 2018, s. 189, 192–193; Instrukcja posłom na sejm zwyczajny, obranym na sejmiku w Dyneburgu, 25 VIII 1766. In: *Ibidem*, s. 240–242.
- ⁴⁶ ANDREA MARIANI. Jezuici w Inflantach i w Kurlandii (1700–1773). Między wielką polityką a elitą lokalną. In: *Zapiski Historyczne* LXXVII, 2012, Nr. 4, s. 113–138, *šeit* s. 135; STANISŁAW LITAK (ed.). Akta wizitacji generalnej diecezji inflanckiej i kurlandzkiej czyli piltynskiej z 1761 roku. Toruń 1998, s. 16.
- ⁴⁷ Visu prasību uz nākamo Seimu izvērsums [poļu val.]. In: VL, vol. 6, s. 86.
- ⁴⁸ Daugavpils starostistes 1737. g. 30. oktobra inventārs. Viļakas starostistes 1738. g. inventārs. In: BREŽGO, Latgolas inventari, 15., 24. lpp.; BREŽGO. Latgal'skie krest'jane v arende i zaloge v feodal'no-krepostnicheskoe vremja. In: LPSR Zinātņu Akadēmijas Vēstis 1957, Nr. 5, 23.–36. lpp., *šeit* 33. lpp.; HEINRIHS STRODS. Latgales iedzīvotāju etniskais sastāvs 1772.–1959. g. Rīga 1989, 8. lpp.
- ⁴⁹ JEZIORSKI, Dyneburg, s. 417; MORZY, Kryzys demograficzny, s. 217.
- ⁵⁰ WŁAWYSŁAW KONOPCZYŃSKI (ed.). Dyaryusze sejmowe z wieku XVIII. Tom II. Dyaryusz sejmowy z r. 1746. Diaria comitorum Poloniae saeculi XVIII i Diarium comitorum anni 1748. Kórnik 1912, s. 267.
- ⁵¹ *Ibidem*; WŁAWYSŁAW KONOPCZYŃSKI (ed.). Dyaryusze sejmowe z wieku XVIII. Tom I. Dyaryusz sejmowy z r. 1748. Diaria comitorum Poloniae saeculi XVIII i Diarium comitorum anni 1748. Kórnik 1911, s. 277; Viļakas starostistes 1738. g. inventārs. In: BREŽGO, Latgolas inventari, 24. lpp.
- ⁵² ROZALIA KOSIŃSKA. Sejmiki poselskie 1766 roku. In: *Kwartalnik Historyczny* CXXV, 2018, Nr. 4, s. 861–899, *šeit* s. 891; Daugavpils seimikā uz kronēšanas Seimu ievēlētu deputātu instrukcija [poļu val.], 29.10.1764. In: DYBAŠ et al., Szlachta polsko-inflancka, s. 194.
- ⁵³ Infantijas kņazistes tiesību garantija [poļu val.]. In: VL (1782, vol. 7), 1764–1768, s. 15, 843–844; Daugavpils (Dyneburg) seimikā 29.10.1764. uz kronēšanas Seimu ievēlētu deputātu instrukcija [poļu val.]. In: DYBAŠ et al., Szlachta polsko-inflancka, s. 187.
- ⁵⁴ 1710.–1713. gadā Ziemeļu kara laikā viens no J. L. Plātera diplomātiskās misijas (pie Pētera I) uzdevumiem bija nodrošināt nepārtrauktu tranzītu cauri Infantijai. ŠAPOKA, Warfare, Loyalty, and Rebellion, p. 94.
- ⁵⁵ VELTA PĀVULĀNE. Rīgas tirdzniecība ar meža materiāliem XVII–XVIII gs. No Rīgas ekonomisko sakaru vēstures ar krievu, baltkrievu, ukraiņu un lietuviešu zemēm. Rīga 1975, 66.–67. lpp.; ILGA GRASMANE. Daugava un Rīgas eksports XVIII gadsimta beigās un XIX gadsimta pirmajā pusē. Rīga 1973, 221.–222. lpp.; STRODS, Latgales iedzīvotāju etniskais sastāvs, 94. lpp.; Jana Kazimira Zīberga (*Jan Kazimierz Zyberk*) apkārtraksts, kurš apstiprina labības izvešanas ārpus Žečpospolitas teritorijas aizliegumu, 24.09.1771. [poļu val.]. In: DYBAŠ et al., Szlachta polsko-inflancka, s. 351.
- ⁵⁶ FERNAND BRAUDEL. Les structures du quotidien. Le possible et l'impossible. Vol. 1. Paris 1979, p. 370; Franciska Truhnovska (*Franciszek Truchnowski*), Pīniskas pagasta rotmistra, Daugavpils upes muitas posteņa superintendanta sūdzība par Onufriju Kšečkovski (*Onufry Krzeczowski*), Drohičas skarbnīku, par nesamaksāto muitu [poļu val.], 29.10.1765. In: DYBAŠ et al., Szlachta polsko-inflancka, s. 229.
- ⁵⁷ WOŹNICKI, Reformy ceł, s. 160.
- ⁵⁸ BARDAH et al., Istorija gosudarstva, s. 224.
- ⁵⁹ RACHUBA, Litwini, s. 28–29; MARIAN DROZDOWSKI. O prapoczątkach polskiego budżetu państwowego. Preliminarze budżetowe w Rzeczypospolitej w latach 1766–1768. In: *Mówią Wieki* 2012, Nr. 12, s. 73–80, *šeit* s. 73.
- ⁶⁰ LITAK, Akta wizitacji, s. XXXIX, 4.
- ⁶¹ ŠAPOKA, Warfare, Loyalty, and Rebellion, p. 200.

- ⁶² Minskas vojevodas J. A. Hilzena un viņa sievas Konstances (*Konstancja*, dzim. Plātere) sūdzība par J. Šadurski un M. Riku, kuri bija iecelti Inflantijas vojevodistes stārstiju lustrācijas veikšanai, par beztiesisku Viļakas stārstijas nomaksājāmās kvartas palielināšanu [poļu val.], 29.11.1765. In: DYBAŚ et al., *Szlachta polsko-inflancka*, s. 229–230.
- ⁶³ Lēmums par Lietuvas lielkņazistu stārstiju lustrāciju [poļu val.]. In: VL, vol. 7, s. 517; Lēmums par Lietuvas lielkņazistes stārstiju lustrāciju un dubultnodokļiem (duplo) [poļu val.], 10.11.1766. Vilniaus Universiteto Biblioteka (turpmāk – VUB), IV 24925, s. 1.
- ⁶⁴ DOVGJALLO, *Lijustracija starostv*", s. 268–271, 282, 385; GUSTAW MANTEUFFEL. *Maryenhauz*. In: FILIP SULIMERSKI, BRONISŁAW CHLEBOWSKI, WŁADYSŁAW WALEWSKI (red.). *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*. Tom 6. Warszawa 1885, s. 153–156, šeit s. 154.
- ⁶⁵ Piemēram, 1758. gadā Inflantijas bīskapa Antonija Kazimira Ostrovska (*Antoni Kazimierz Ostrowski*, 1713–1784) Rīgā arestēto kokmateriālu vērtība bija 1600 tāleri. STANISŁAW AUGUST PONIATOWSKI, IGNACY KRASZEWSKI (red.). *Pamiętniki*. Tom 3. Drezno 1870, s. 387–388.
- ⁶⁶ ŁUKASZ WRÓBEL. *Józef Jerzy Hylzen. Studium kariery magnackiej w XVIII wieku*. Toruń 2022, s. 280, 283–284, 289, 297.
- ⁶⁷ DOVGJALLO, *Lijustracija starostv*", s. 385.
- ⁶⁸ JAN AUGUST HYLZEN. *Inflanty w dawnych swych i wielorakich aż do wieku naszego dziejach i rewolucjach, z wywodem godności i starożytności szlachty tamecznej, tudzież praw i wolności z dawna i teraz jej służących, zebrane i polskiemu światu do wiadomości w ojczystym języku podane [...]*. Wilno 1750, s. 398; VL, vol. 7, s. 831.
- ⁶⁹ VOLDEMĀRS GEKIŠS. *Ieskats Krāsļavas vēsturē*. In: VAIDA VILLERUŠA (red.). *Daugavas raksti*. No Koškovicciem līdz Daugpilij. 3. sēj. Rīga 1996, 71. lpp.
- ⁷⁰ Vallery Tomatis vēstule K. K. Plāteram [franču val.], 16.04.1780. *Lietuvos valstybės istorijos archivas*, 1276-2-145, 46.–47. lp.
- ⁷¹ DOVGJALLO, *Lijustracija starostv*", s. 180–181, 385.
- ⁷² *Ibidem*, s. 203, 205, 207.
- ⁷³ *Daugavpils starostistes 1737. g. 30. oktobra inventārs*. Viļakas starostistes 1738. g. inventārs. In: BREŽGO, *Latgolas inventari*, 15., 24. lpp.; DUNSDORFS, *Latvijas vēsture*, 557. lpp.
- ⁷⁴ Izraksts no Ludzas apriņķa tiesas materiāliem Borhu lietā 1841. gadā saistībā ar iekasētajām zemnieku nodevām jeb činšu. Prof. Heinriha Stroda ģimenes dāvinājums Latvijas Universitātes Bibliotēkai, 2013, 20. lpp. *Salīdzinājumam*: MIKULSKI et al., *Urzędnicy inflanccy*, s. 191.
- ⁷⁵ DOVGJALLO, *Lijustracija starostv*", s. 384–385.
- ⁷⁶ RTR. LNA LVVA, 1881-1-8, 115., 147. lp.
- ⁷⁷ VASILIJ DOROSHENKO. *Torgovlja i kupechestvo Rigi v XVII veke*. Rīga 1985, s. 140–142; DZIDRA LIEPIŅA. *Koktirdzniecība Latvijā no 1200. līdz 1940. g.* In: HEINRIHS STRODS (red.). *Latvijas mežu vēsture līdz 1940. gadam*. Rīga 1999, 251.–302. lpp., šeit 269.–271. lpp.
- ⁷⁸ RTR. LNA LVVA, 1881-1-8, 34., 72., 172., 188., 195., 207., 274., 291., 303., 323., 338., 468., 700.–720., 730.–787., 1213. lp.; MĀRIS ZUNDE. *Mežainuma un koku sugu sastāva pārmaiņu dinamika un to galvenie ietekmējošie faktori Latvijas teritorijā*. In: STRODS, *Latvijas mežu vēsture*, 111.–203. lpp., šeit 180. lpp.
- ⁷⁹ Likuma par kvartu un dubultnodokļiem (duplo) skaidrojums [poļu val.], 27.10.1766. VUB, IV 24924, s. 3.
- ⁸⁰ HYLZEN, *Inflanty*, s. 33.
- ⁸¹ Līdz 1766. gada mērvienību unificēšanas reformai Lietuvas valaka atbilda 19,64–22,84 ha, bet pēc 1766. gada – 21,36 ha. Nereti vienas saimniecības lielums bija puse (astotdaļa) vai ceturtdaļa (viena sešpadsmitā daļa) no ceturtdaļas, tātad 2,75–1,38 ha. JĀNIS ZEMZARIS. *Mērs un svars Latvijā*: 13.–19. gs. Rīga 1981, 233., 236. lpp.; AGRIS DZENIS. *Vōrkovas muižas 1748. goda*

- inventarsaroksts. In: Acta Latgalica. 10. sēj. Daugavpils 1999, 54.–68. lpp., šeit 55. lpp. V. Dorošenko norādīja uz valaku kā Inflantijas zemes pamatmērvienību, taču kļūdaini uzskatīja, ka valaka atbilst 3 pūrvietām ($3 \times 0,37 \text{ ha} = 1,11 \text{ ha}$), – drīzāk uz 1/8 vai 1/16 valakas esošie zemnieki varēja apstrādāt šādu platību. [DOROŠENKO], Latgale XVIII gadsimtā, 110. lpp.
- ⁸² Izraksts no Ludzas apriņķa tiesas materiāliem, 5.–6., 11., 19. lpp.
- ⁸³ LTR. LNA LVVA, 712-2-1, 8.–79. lp.
- ⁸⁴ BREŽGO, Latgolas vēstures materiāli, 29.–32. lpp.; Izraksts no Ludzas apriņķa tiesas materiāliem, 16., 18. lpp.
- ⁸⁵ Ludvikas Borhas (dzim. Ziberka; mirusi 1788. gadā) vēstule karalim Staņislavam Augustam Poņatovskim [poļu val.], 24.01.1788. BCza, rkp. 919, s. 349. Līdzīga summa – 36 160 tāleri – 50 gadus agrāk bija parādu apjoms, kas pēc J. A. Borha priekšteča, artilērijas ģenerāļa Fabiana Kazimira Borha nāves bija jāatmaksā aizdevējiem. Protams, jārēķinās ar naudas vērtības izmaiņām 50 gados. Nelaiķa Fabiana Borha parādu reģistrs [poļu val.], 1719. LNA LVVA, 2598-1-97, 1. lp.
- ⁸⁶ BARDAH et al., Istorija gosudarstva, s. 278.
- ⁸⁷ 1765. g. lustrācijas dati par Čluhovas stārstijas maksājamo kvartu [poļu val.], 1765. LNA LVVA, 2598-1-51, 24. lp.
- ⁸⁸ NATACHA LECLERCQ. La vie politique polonaise au 18e siècle: les journaux de la *diète* de convocation de 1764. Paris 2010, p. 409, note 5; WŁAWYSŁAW KONOPCZYŃSKI. Borch Jan Jędrzej (zm. 1780). In: WŁAWYSŁAW KONOPCZYŃSKI (ed.). Polski Słownik biograficzny. Tom II. Warszawa 1936, s. 311–313.
- ⁸⁹ J. A. Borha valsts valūtas reformas projekts [franču val.], 1765. BCza, rkp. 747, s. 571–575; ADAM DYLEWSKI. Historia pieniądza na ziemiach polskich. Warszawa 2011, s. 217; M. Korfa vēstule K. S. Radzivilam [poļu val.], 06.07.1713. AGAD AR, dzial V, Korff Mikolaj, sygn. 7233, s. 1–3.
- ⁹⁰ Inflantijas vojevodistes ebreju galvasnaudas apkopums. In: DYBAŚ et al., Szlachta polsko-inflancka, s. 202.
- ⁹¹ ZENON GULDON. Osadnictwo zydowskie i liczebność Żydów na ziemiach Rzeczypospolitej w okresie przedrozbiorowym. In: Czasy Nowożytnie 1998, Nr. 4, s. 23–36, šeit s. 33.
- ⁹² Daugavpili 25.08.1766. uz kārtējo Seimu (*Sejm zwyczajny*) ievēlēto deputātu instrukcija [poļu val.]. In: DYBAŚ et al., Szlachta polsko-inflancka, s. 241–242; Daugavpili 26.09.1768. uz kārtējo Seimu (*Sejm zwyczajny*) ievēlēto deputātu instrukcija [poļu val.]. In: Ibidem, s. 194; Daugavpils (*Dyneburg*) seimikā 29.10.1764. uz kronēšanas Seimu ievēlēto deputātu instrukcija [poļu val.]. In: Ibidem, s. 293–294; VL (1782, vol. 7), 1764–1768, s. 168.
- ⁹³ E. Dunsdorfs norāda, ka šī summa bija mazāka par to, cik maksāja kaimiņu Polockas vojevodiste, kaut Inflantijā bija par 20 000 – 40 000 iedzīvotāju vairāk. DUNSDORFS, Latvijas vēsture, 556. lpp.
- ⁹⁴ Apstiprinājums par to, ka Ludzas stārstija Lietuvas konfederātiem nodevusi divas ceturtdaļas hibernas (par 09.1771. un 03.1772.), kā arī noteiktu skaitu šaujamo ar aprikojumu un uniformas (*barwy*) [poļu val.], 18.09./29.11.1771. In: DYBAŚ et al., Szlachta polsko-inflancka, s. 362–364, 391–392.
- ⁹⁵ Lietuvas lielkņazistes Kases komisijas dekrēts par Ludzas un Rēzeknes stārstijas hibernas pārpalikumu [poļu val.], 18.12.1769./21.03.1770. In: DYBAŚ et al., Szlachta polsko-inflancka, s. 308–310.
- ⁹⁶ Kvīts par Daugavpils stārstijas daļēju divu kvartu un Krāslavas ebreju kahala galvasnaudas apmaksu 1771. g. konfederācijas komandierim Janam Kazimiram Zibergam (*Jan Kazimierz Zyberk*) [poļu val.], 09.09./04.11.1771. In: DYBAŚ et al., Szlachta polsko-inflancka, s. 355–357, 364–365; WRÓBEL, Józef Jerzy Hylzen, s. 253.

- ⁹⁷ STRODS, Latgales iedzīvotāju etniskais sastāvs, 8., 15. lpp.; BREŽGO, Latgolas vēstures materiāli, 144., 269., 400. lpp.
- ⁹⁸ ANDRZEJ JEZERSKI. Historia gospodarcza Polski. Warszawa 2003, s. 71.
- ⁹⁹ Infantijas vojevodistes šlahtas reģistrs, ko sastādījis Jans Ziberks, Infantijas hercogistes horunžijs (*chorąży*; atbildīgais par vietējās zemessardzes (*ruszenie pospolite*) komplektešanu), balstoties uz Infantijas rotmīstru sarakstiem [poļu val.], 30.09./02.10.1765. In: DYBAŚ et al., Szlachta polsko-inflancka, s. 210–222.
- ¹⁰⁰ RTR. LNA LVVA, 1881-1-8, 75., 152., 162.–163., 171., 186., 194., 199., 215., 244., 256., 258., 275., 283., 290.–291., 305., 346., 524., 542., 545., 589., 597., 644., 661.–662., 732., 818., 853., 868., 1172., 1188., 1193., 1240. lp.; LTR. Ibidem, 712-2-1, 6., 8., 80., 156., 166., 181., 210., 234., 241., 243., 251., 279., 305., 346., 365., 388., 427., 804., 810., 824. lp.
- ¹⁰¹ 1772. gadā Rēzeknes traktā muižu īpašnieki un/vai nomnieki bija 26 muižnieki vīrieši un četras sievietes. Savukārt 1808. gada tautskaitē Vitebskas guberņas Rēzeknes apriņķī (tas aptuveni sakrīt ar Infantijas vojevodistes traktu) uzskaitīti 874 dižciltīgie vīrieši un 793 sievietes – tie bija 2,5% no apmēram 65 000 iedzīvotāju. Šāds procentuāls pieaugums 35 gados vērojams visā Latgales teritorijā. Iespējams, daļa “brīvo” 1808. gadā tika iekļauti šajā kategorijā. Statističeskija svedenija o Vitebskoj gubernij za 1808 god. In: Vitebskaja starina. Red. Aleksey Sapunov. Tom 1. Vitebsk 1883, s. 433; RTR. LNA LVVA, 1881-1-8, 40., 61., 75., 118., 152., 165., 178., 189., 199., 215., 237., 244., 258., 275., 283., 295., 308., 315., 327., 341., 348., 420., 472., 589., 730., 790., 820., 852., 868., 882., 935., 1044., 1120., 1161., 1213. lp.
- ¹⁰² 1784. gada ģenerālmērīšana uzrāda, ka J. J. Hilzenam piederošajos ciemos – Rudzišu un Varkaļu ciemā – dzīvo tikai šlahtiči (STRODS, Latgales iedzīvotāju etniskais sastāvs, 9. lpp., 2. ats.), bet 1772. gada revīzija šajos ciemos uzrāda “brīvos”, nevis šlahtičus (RTR. LNA LVVA, 1881-1-8, 883.–886., 892.–897., 934. lp.).
- ¹⁰³ Evas Selickas, dzim. Felkerzamas (*Ewa z Felkerzambow Sielicka*), Infantijas pils tiesneša sievas (*sedzina grodzka inflancka*), paziņojums sīkās šlahtas un bajāru, kuri dzīvo viņas mazdēla Juzefa Bžezinska (*Jozef Brzezinski*), Brestas skarbnīka dēla (*skarbnikowicz brzeski*), pārvaldīto zemju robežās Kastiras īpašumā, personīgās brīvības lietā [poļu val.], 29.07./04.09.1765. In: DYBAŚ et al., Szlachta polsko-inflancka, s. 203–205; RTR. LNA LVVA, 1881-1-8, 542., 545., 883.–886., 892.–897., 934. lp.; LTR. Ibidem, 712-2-1, 210. lp.
- ¹⁰⁴ RACHUBA, Litwini, s. 31.
- ¹⁰⁵ Krustpilij 1717. gadā bija paredzēts maksāt alkohola nodokli vairāk nekā Daugavpils, Rēzeknes vai Viļakas stārstijai – proti, 228 zlotus. Daugavpils tiesu grāmata. Infantijas seimika “godīgi noteiktā” alkohola nodokļa (*czopowy i szelężny*) tarifs. [poļu val.], Daugavpilī 15.10.1717. LNA LVVA, 712-1-71, 21. lp.
- ¹⁰⁶ Infantijas pilsētīņu apraksts [poļu val.], 1765. Ibidem, 6984-1-7, 1. lp.
- ¹⁰⁷ GUSTAW MANTEUFFEL. Kraslaw. Warszawa 1901, s. 10–11, 17; ZEJD, BREZHGO, Latgalija v XVIII v., s. 335–336; [DOROŠENKO], Latgale XVIII gadsimtā, 111. lpp.
- ¹⁰⁸ RTR. LNA LVVA, 1881-1-8, 37., 60., 74., 115., 153., 170., 178., 194., 201., 213., 242., 264., 280., 282., 299., 303., 314., 332., 347., 356., 414.–415., 478., 529., 590., 732., 735., 743., 804., 820., 853., 882., 896., 936., 1120., 1140., 1144., 1162., 1219. lp.
- ¹⁰⁹ JEZERSKI, Historia gospodarcza Polski, s. 96; WOŹNICKI, Reformy ceł, s. 154.
- ¹¹⁰ 1712. godā sastōdeitais Rēzeknes starostijas inventārs, 223.–225. lpp.
- ¹¹¹ BORUKS, Zemes lustrācija, 125.–126. lpp.
- ¹¹² ZEJD, BREZHGO, Latgalija v XVIII v., s. 326.
- ¹¹³ BREŽGO, Latgolas vēstures materiāli, XV, 29.–32. lpp.; Kirupes muižas 1761. g. 10. jūnija inventārs un Bārzmuižas vai Okras muižas 1762. g. 13. septembra inventārs. In: BREŽGO, Latgolas inventāri, 50.–61., 68. lpp.

¹¹⁴ Jau pēc Žečpospoļitas Pirmās dališanas 1786. gadā tika izstrādāts projekts – vai nu stārstijas pārdošana, vai arī tās aplikt ar jauniem nodokļiem, lai uzlabotu aizvien ļoti zemos ienākumus. K. K. Plāters šo projektu atbalstīja. PIOTR MIŁOSZ PILARCZYK. Praca Komisji Skarbowej w ocenie deputacji kontrolujących Sejmu Wielkiego. In: *Studia Iuridica Lublinensia* 25, 2016, Nr. 3, s. 733–747, šeit s. 740; Traķu kaštelāna K. K. Plātera runa [poļu val.], 10.10.1786. In: VUB, 14869, s. 4–8.

SUMMARY

The data for the late 17th century and the beginning of 18th century shows that Inflanty was sparsely populated, thus, the financial input from this province was very small. The burden of the taxes for the nobles of the Polish-Lithuanian Commonwealth (*Rzeczpospolita*) was negligible compared to other European countries. This made *Rzeczpospolita* attractive to peasants fleeing from Russia. The nobles of Inflanty, in order to reduce the already small taxes, always emphasized that the province had suffered a lot in Great Northern War 1700–1721, that the number of its permanent residents scant and it was vulnerable to Russia. On the last point, *szlachta* of Inflanty underlined that they had to pay taxes for the army, while Inflanty remained without any military protection.

At the beginning of the 18th century, not the *corvee*, but money payments (rent; *czynsz*) prevailed. In the course of the 18th century, this picture became more balanced with the owners who emphasized *corvee*. Knowing the amount of taxes paid by Inflanty to the treasury of Lithuania, the treasury could estimate the amount of Inflanty's income, but the information from manor inventories of 1730s are fragmentary. Nevertheless, the amount of taxes paid was linked to the number of laborers, rather than the quantity or quality of the land.

After 1764, the Enlightenment influenced state-level financial reforms, which yielded an idea of the potential profitability of Inflanty, although the collected amount fell far short of the planned. Perhaps a compromise was reached – the nobles agreed to pay more than before, but managed to cancel hearth and alcohol tax. *Kwarta* tax (quarter from the income of Crown estates (eldership; *starostwo*) managed by local *szlachta*) and *hiberna* tax (army winter quarters) were retained. There was the tax which was calculated from the income reported by the *szlachta* itself and thus the *szlachta* determined how much of its income to report and, therefore, how much tax it would pay. The audits of elderships, managed by the most influential nobles of this province (*starosta*), were carried out by local nobles. The anti-monarchist and anti-Russian Bar confederates (members of the uprising) in 1768–1772, being conversant with the local financial situation, collected considerable sums from the nobles, who could afford to pay taxes to the state and Russians, as well. An important source of income for the elderships was the rent of land and especially taverns, whose income until 1765 was not considered. Another source of income was the transit via the Daugava River – the export artery of wood and grain from Belarus to Riga. After the First Partition of Poland (1772), Inflanty became part of Russia, and the new authorities provide probably the most complete picture of the financial potential of Inflanty (it was more prosperous than thought).

The significant differences in the reported tax for the 1730s, 1765 and 1772 show that a notable part of the income remained under the control of local *szlachta*. A further research could explore whether and how it was influenced by Inflanty nobles from Borch, Hylzen or Plater families who held high positions in the state administration.